

ЕКОНОМІКА

УДК 330.339.9

DOI <https://doi.org/10.32782/2312-7872.4.2025.1>

Вишневська Ольга Миколаївна

доктор економічних наук, професор,
амбасадор,Публічна організація *Compagnie Cordial*, Королівство БельгіяORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1996-4590>**ТРАНЗИТИВНІ ПРОЦЕСИ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ:
ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ, ОЧІКУВАННЯ**

Анотація. У статті авторкою досліджено транзитивні процеси у світовій економіці, які характеризуються розширенням взаємодії й партнерства у межах об'єднань. Взаємодія на глобальному рівні, орієнтація на сталий розвиток сформували коло протиріч, які посилюються у поточному році через торговельні конфлікти, невизначеність перспектив подальшої співпраці. Сукупність геополітичних й економічних протиріч прискорили процес фрагментацій. Авторкою визначено, що відбувається зміна моделі світової економіки, центрів впливу, принципів міжнародної взаємодії, партнерства. Світова система знаходиться у динамічному переході, що трансформує її, змінює правила, баланс сил й пріоритети взаємодії між учасниками. Авторкою сформовано коло пріоритетів, які визначають фундамент та перспективні напрями взаємодії між учасниками світового ринку, з огляду на адаптацію до ситуації, орієнтацію на співпрацю у межах об'єднань. Пріоритетність у розширенні взаємодії між учасниками світового ринку коригується на передбачуваність, довіру, захист спільних економічних інтересів. Авторкою обумовлено, що сучасні транзитивні процеси формують передумови до трансформації глобальної економічної системи через політико-економічну фрагментацію й нову архітектуру світової економіки, створюють нові можливості до розвитку світової економіки, але й супроводжуються суттєвими ризиками, які можуть посилити нерівність, невизначеність та напруженість між учасниками. Авторкою узагальнено, що переходи відбуваються у різних сферах, структурі взаємодії й міжнародного партнерства. Поступово змінюються правила торгівлі, логістичні маршрути, технології, що відображає глобальний перехід до нової або трансформованої економічної реальності. Зміни, які відбуваються на глобальному рівні, орієнтовані на зниження рівня конфліктності та конфронтації між учасниками, підвищення рівня зацікавленості у взаємодії та отриманні відповідних результатів з огляду на інтереси учасників. Розуміння глобальної архітектури світу, її передбачуваність залежать від можливостей й інтересів, на які буде зроблено основний акцент, у взаємодії на світовому рівні.

Ключові слова: адаптація, безпека, глобалізація, довіра, інтереси, передбачуваність, пріоритети, регіоналізація, цінності.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції у міжнародних взаємовідносинах все більше характеризуються ознаками фрагментації світової економіки, об'єднанням зусиль та партнерством між державами у різних сферах та галузях економіки на засадах спільних інтересів, з метою нейтралізації глобальних загроз й сучасних викликів. Адаптація до зміни глобальних логістичних ланцюгів постачання відбувається через френдшоринг (friend-shoring), а саме стратегію, яка дозволяє переміщувати виробництва й ланцюги постачання у держави, які вважаються політично й економічно «дружніми» або є стратегічними партнерами з відповідним рівнем довіри. Економічні процеси мають все більший рівень залежності від геополітичних чинників, що призводить до порушення взаємозв'язків між державами світу у торговельній та інших сферах співпраці. Зростання боргових зобов'язань, зниження ліквідності, порушення транспортних потоків та фінансові обмеження на глобальному рівні, у сукупності із уповільненням темпів економічного зростання, спонукали до посилення фрагментації й регіоналізації світової економіки.

Уповільнення темпів розвитку світової економіки та інфляційні процеси посилюються через зростання тренду боргових зобов'язань держав світу. Станом на 2025 рік загальний борг держав світу оцінюється понад 235,0% світового ВВП або у 251,0 трлн доларів США. Державний або публічний борг у 2025 році прогнозується на рівні 95,1% від світового ВВП. США та Китай

продовжують відігравати домінуючу роль у формуванні динаміки світового боргу. Рівень боргу та дефіциту у багатьох державах залишаються високими та викликають занепокоєння за історичними стандартами, як у розвинених державах, так і у державах, які розвиваються. Високий світовий бюджетний дефіцит, який в середньому становить близько 5,0% від ВВП, є рушійною силою зростання державного боргу [1].

Економічна нерівномірність, повільні темпи економічного розвитку, зовнішні ризики й невизначеність на світовому рівні призвели до зростання боргових зобов'язань й зовнішніх запозичень, прискорення інфляційних процесів, скорочення обсягів інвестування, фрагментації світової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуалізація зусиль щодо об'єднання та партнерства між державами світу, фрагментація й регіоналізація обумовлені низкою чинників, дія яких була прискорена торговельними протиріччями, завищеними очікуваннями від інвестування у сферу розвитку штучного інтелекту та інших технологічних розробок. Якою буде віддача вкладних коштів та якими будуть можливості використання подібних технологій у реальному секторі світової економіки? Яким буде вплив на подальший розвиток світової економіки та міжнародного партнерства? Прогнози подальшого розвитку світової економіки обумовлені сукупністю чинників, які визначають потенційні можливості й перспективи, обмеження й ризики, очікування й гнучкість у процесі адаптації. У більшості наукових досліджень визначається орієнтація на зміну глобальної архітектури взаємодії між учасниками, реальність сьогодення була передбачуваною.

Кругман П. у своїх дослідженнях робить акцент на особливості міжнародної торгівлі з огляду на економічну географію та глобальні ланцюги вартості. Автор узагальнює, що монополістична конкуренція та економія масштабу пояснюють торгівлю між схожими державами [2].

Родрік Д. досліджував процеси глобалізації, інституції, політику розвитку та зазначав, що гіперглобалізація може призвести до політичної нестабільності [3].

Стігліц Дж. досліджував глобальні ринки, інститути глобального управління та нерівність, яка виникає через процеси глобалізації. Автор зазначав у своїх працях, що глобалізація повинна працювати «знизу вгору» через інституції у напрямку соціального захисту та регулювання [4].

Міланович Б. досліджував глобалізацію та зазначав, що процес посилив нерівність між групами всередині держав, незважаючи на зближення між державами світу. Автор досліджував довгострокові ризики для глобальної економіки та сформував «Криву слона» (elephant curve), яка характеризує, що глобалізація підвищила доходи середніх класів Азії та знизилася доходи середнього класу на Заході. Це концепція, яка використовується для візуалізації змін доходів різних груп населення у світі за певний період часу. Візуалізація економічної динаміки є інструментом для розуміння результатів глобалізації для різних груп населення через зміну їхніх доходів [5].

Субраман'ян А. досліджував торговельні структури та визначав зміщення глобального економічного балансу на користь Китаю. Автор зазначав, що Китай змінює правила гри у міжнародній торгівлі, технологічних потоках та інвестиціях. Автор передбачав послаблення домінування долара, зростання міжнародної ролі юаня, більшу багатополарність у валютній системі, що глобальна економіка стане вразливою, якщо дві наддержави почнуть відкрите економічне та технологічне протистояння. Автор прогнозував торговельні конфлікти, боротьбу за технологічне домінування у світі, конкуренцію валют [6].

Аджемоглу Д. та Робінсон Дж. у своїй книзі «Чому одні країни багаті, а інші бідні» стверджували, що різниця у багатстві держав пояснюється не географією, не культурою і не ресурсами, а політичними та економічними інститутами. Інклюзивні інститути стимулюють інновації, інвестиції, конкуренцію й захист прав власності. Екстрактивні інститути, навпаки, зосереджують владу, уповільнюють розвиток й обмежують економічну активність. Інклюзивні інститути автори розглядали, як економічний успіх держави, екстрактивні інститути – через централізацію влади, обмеження інвестування й технологічного прогресу, бідність. Автори зазначали, що держави багаті тоді, коли влада належить широкому коду людей, інститути захищають свободу й власність, а економіка дозволяє усім брати участь у створенні багатства. Держави бідні тоді, коли влада монополізована, інститути орієнтовані лише на еліту, а економічні можливості обмежені. Саме політика є первинною, а економіка вторинною. Саме політичні інститути визначають, якою буде економіка [7].

Сучасна ситуація у світі характеризується транзитивністю процесів, прогнози стають все менш надійними, ризики вищими, цикли – коротшими, а глибина кризових явищ – все більш невизначеною.

Прискорюються технологічні та енергетичні переходи, підсилюється геополітична та економічна конкуренція, світ переходить у стан багатополарності й турбулентності. Ситуація зі зміною глобальної архітектури була передбачуваною, а якими будуть наслідки змін, залежить від можливостей та інтересів, на які буде зроблено основний акцент – компроміс або подальша глобальна конфліктність.

Мета дослідження. Обґрунтування сутності, оцінка причин, наслідків та очікувань, які пов'язані зі світовими транзитивними процесами, посиленням турбулентності у світі, невизначеністю у торговельній сфері й уповільненням темпів розвитку світової економіки. Підсилення геополітичних й економічних протиріч прискорили процес фрагментації та регіоналізації світової економіки, що спонукає до запровадження системних рішень у трансформації міжнародних відносин та адаптації до змін.

Методи дослідження. Під час дослідження авторкою використано методи спостереження, порівняння й вимірювання, що дозволило оцінити основні тенденції у розвитку світової економіки та обґрунтувати передумови посилення транзитивності процесів. Використанням аналітичних методів дослідження дозволило авторці обґрунтувати причини, наслідки та потенційні очікування, які обумовлені глобальними змінами й посиленням протиріч між учасниками світового ринку, а також сформулювати результати наукового дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Уповільнення темпів світового економічного розвитку й зростання боргових зобов'язань держав світу у сукупності здійснюють негативний вплив на інтереси та довіру потенційних інвесторів, що, у свою чергу, переорієнтує фінансові потоки на регіони, які мають більш стабільну та «передбачувану» ситуацію подальшого розвитку.

Глобальний державний борг досяг рекордно високого рівня у 102,0 трлн доларів у 2024 році. Державний борг у державах, які розвиваються, становив менше третини від загальної суми – 31,0 трлн доларів США, але за останні 15 років він зростає вдвічі швидше, ніж у розвинених економіках світу. Подібна динаміка є результатом високої вартості запозичень, яка збільшує ресурси, необхідні для виплат кредиторам. Процентні платежі не лише зростають, а й випереджають зростання державних витрат. Загалом 3,4 мільярди людей живуть у державах, які витрачають більше на відсоткові виплати, ніж на охорону здоров'я або освіту [8].

Уповільнення темпів розвитку світової економіки, інфляційні процеси, зростання рівня боргового навантаження, збільшення розриву між темпами росту держав світу й регіонів, посилення протиріч у торговельній політиці, порушення логістики та геополітичні чинники, впливають на посилення економічної фрагментації та регіоналізації.

Відповідно до статистики міжнародного боргу, яка була проведена у квітні поточного року, чисті відсоткові платежі держав, що розвиваються, за державним боргом у 2024 році становили 921,0 млрд доларів США, 61 держава світу втрачає понад 10,0% державних доходів на виплати. Існує негативний чистий трансфер ресурсів держав, які розвиваються. Держави сплатили у 2024 році зовнішнім кредиторам більше, ніж вони отримали у вигляді нових виплат на суму 25,0 млрд доларів США. Витрачають на виплату відсотків більше ніж на охорону здоров'я та освіту (базові потреби суспільства) 46 держав, які розвиваються. Все більше посилюється нерівність, яка вбудована у міжнародну фінансову архітектуру [8].

При цьому відбувається суттєве зростання вартості золота та попиту на нього, що відображає бажання учасників світового ринку мінімізувати ризики та забезпечити ліквідність власних валют. Купівля золота розглядається, як страховий актив, який дозволить мінімізувати геополітичні ризики й валютну нестабільність, торговельну невизначеність.

За інформацією “In Gold We Trust” золото має тенденцію до ремонетизації, все більше центральних банків повертають його у ролі важливого резерву. Загальні світові резерви у золоті зростають, що свідчить про підвищення його ролі у міжнародній фінансовій системі, як стабілізатора. Протягом поточного року центральні банки купили 220 тон чистого золота, а попит на нього продовжує зростати [9].

Адаптація до геополітичних й геоekonomічних змін є вимушеною необхідністю, яка ускладняється через зниження глобального інвестиційного інтересу та довіри між учасниками світового ринку, валютної й торговельної нестабільності. Слабкість політичних інститутів обмежує можливості держав світу та спонукає до зростання боргових зобов'язань, що призводить до прискорення інфляційних процесів, уповільнення темпів економічного розвитку та бідності. Сукупність геополітичних та геоekonomічних протиріч призвела до потреби розширення сфер взаємодії та адаптації до сучасних транзитивних процесів у світовій економіці, до зміни моделі світової економіки, центрів впливу, принципів й пріоритетів міжнародної взаємодії, партнерства.

З огляду на сукупність чинників на глобальному рівні відбувається зміна моделі світової економіки, центрів впливу, принципів міжнародної взаємодії й партнерства. Світова система знаходиться у динамічному переході, що трансформує її, змінює правила, баланс сил й пріоритети взаємодії між учасниками. Переходи й трансформації відбуваються не лише у політичній та економічній сферах, а й у структурі взаємодії й міжнародного партнерства. Змінюються правила торгівлі, логістичні маршрути, технології й підходи у взаємодії між учасниками, що характеризує глобальний перехід до нової або трансформованої економічної реальності.

Глобальний формат взаємодії між учасниками на світовому рівні змінюється й через уповільнення темпів економічного розвитку, зниження інтересу інвесторів, прискорення інфляційних процесів, зростання рівня боргових зобов'язань, невизначеності у торговельній й енергетичних сферах. Зниження рівня довіри до валют та складність прогнозування подальшого розвитку подій на фондових ринках, призвели до суттєвого зростання попиту на золото у поточному році.

Довгостроковий прогноз визначає зростання темпів світової економіки в середньому на 2,7% щороку до 2050 року. При цьому суттєвою залишається роль енергетичної безпеки світу та окремих його регіонів. У всіх регіонах енергетичний баланс переформовується завдяки прискоренню впровадження технологій чистої енергії («зеленої енергії»). Хоча регіональні обставини різняться, існує широка потреба щодо посилення заходів з прискорення впровадження технологій чистої енергії у ключових енергоємних галузях промисловості, які стикаються з проблемою декарбонізації за одночасного збереження конкурентоспроможності. Міжнародне співробітництво відіграє у цьому ключову роль [10].

Забезпечення подальшого розвитку світової економіки, регіонів й держав світу визначає актуальну потребу у залученні інвестицій у спільні проєкти, розширення сфер взаємодії та партнерства, у тому числі у енергетичній сфері. Результативність енергетичного переходу буде мати визначальну роль у подальшому розвитку світової економіки та світового суспільства.

Розмір глобальних іноземних інвестицій у 2024 році скоротився на 11,0%, до рівня 1,5 трлн доларів США, що засвідчує зниження рівня інвестиційної активності другий рік поспіль. На початку 2025 року прогноз обсягів інвестування мав більш оптимістичний сценарій, але ескалація торговельної напруженості, геополітична фрагментація та економічна нестабільність призвели до зниження більшості перспектив прямого іноземного інвестування. Активність інвестиційних угод та проєктів залишається недостатньою. Інвестиційні тенденції різняться за секторами та галузями, регіонами світу. Транскордонні злиття та поглинання зросли на 14,0%, до рівня 443,0 млрд доларів США, але залишаються нижчими за середній показник останнього десятиліття, а угоди все більше зміщуються на регіональні ринки. Міжнародне проєктне фінансування, як ключове джерело фінансування інфраструктури, скоротилося на 26,0 відсотків [11].

Зниження рівня глобальної інвестиційної активності є результатом зниження рівня довіри між учасниками та невизначеністю подальших перспектив у розвитку світової економіки. Суттєво скоротилися обсяги інвестування проєктів, які орієнтовані на забезпечення Цілей сталого розвитку.

Обсяг інвестування інфраструктурних проєктів до держав, які розвиваються, скоротився на 35,0%, на розвиток відновлювальної енергетики – на 31,0%, водопостачання та санітарії – на 30,0%, агропродовольчих систем – на 19,0 відсотків. У поточному році зростання спостерігалось лише у сфері охорони здоров'я [11].

Скорочення обсягів інвестування супроводжується зменшенням активності міжнародного партнерства, що обумовлено низкою економічних чинників й глобальною невизначеністю подальших можливостей у сфері міжнародної взаємодії з урахуванням інтересів усіх учасників.

Сучасний період системної трансформації відбувається у геополітичній, геоekonomічній, техніко-технологічній, енергетичній, фінансовій сферах. Спостерігається перехід від глобалізації до регіоналізації, від однополярності до багатополярності, від вуглецевої до «зеленої» економіки, від цифрової економіки до економіки штучного інтелекту, що змінює підходи у взаємодії між учасниками та орієнтацію на координацію спільних зусиль з адаптації до змін у межах регіональних об'єднань та блоків.

Очікується, що до 2030 року світ пройде через глибокий транзитивний процес, який поступово змінить структуру глобальної економіки. Пріоритетними чинниками змін виступають технології, енергетика, фінансова система та позиції держав світу у геополітичному середовищі, особливо у контексті взаємовідносин між США та Китаєм. Очікується посилення геостратегічних ризиків, які можуть бути нівельовані через здатність учасників адаптуватися до змін й знизити рівень протистояння на глобальному рівні – компромісні рішення або подальша конфліктність (табл. 1).

Транзитивні процеси у світовій економіці не є очікуванням, це реальність, переходи будуть мати, як позитивні, так і негативні наслідки. За сучасних умов транзитивні процеси є слідством ситуації, яка сприяла зростанню рівня активності у напрямку фрагментації та регіоналізації. Сучасні транзитивні процеси формують нову архітектуру світової економіки, створюють нові можливості до розвитку світової економіки, але й супроводжуються суттєвими ризиками, які можуть посилити нерівність, невизначеність та напруженість між учасниками.

Очікується, що активність процесу регіоналізації продовжиться, що сприятиме регіоналізації торгівлі та розширить співпрацю у межах регіональних об'єднань та блоків, їхніх партнерів, у тому числі з використанням френдшорингу (friend-shoring). Розширення сфер взаємодії й партнерства у межах регіональних кластерів підвищить рівень конкуренції між регіонами, особливо у сфері технологій, енергетики й інвестування.

Таблиця 1 – Типи, чинники впливу й наслідки транзитивних процесів у світовій економіці

Типи транзитивних процесів	Чинники впливу	Наслідки та очікування від транзитивних процесів
Структурно-економічні переходи через фрагментацію та регіоналізацію.	Посилення торговельних протиріч, порушення логістики, зниження рівня довіри між учасниками, скорочення обсягів інвестування, невизначеність перспектив.	Розширення сфер взаємодії та партнерства у межах регіональних об'єднань та блоків, інших формувань. Розширення партнерства у межах регіональних кластерів. Трансформація ринків. Створення нових зон регіонального партнерства.
Геополітичні переходи через формування багатополарності світу.	Геополітична конкуренція та посилення протистояння між державами й регіонами світу, підвищення рівня конфліктності. Послаблення ролі міжнародних інститутів.	Перехід від однополярності до багатополарності світу. Зміна підходів взаємодії та партнерства на міжнародному рівні. Зміна глобальної архітектури та функціональної ролі міжнародних інститутів, регіональних об'єднань.
Інституційно-правові переходи через трансформацію торговельних взаємовідносин, міжнародної взаємодії, реформування міжнародних організацій та правил взаємодії.	Інституційні дисбаланси, необхідність трансформації правил у сфері міжнародної взаємодії та функціональної ролі міжнародних організацій, у тому числі ООН та СОТ.	Трансформація функціоналу міжнародних організацій та правил взаємодії між учасниками та світовому рівні. Зростання активності у формуванні нових та розширення регіональних угод про співпрацю. Уніфікація правил та вимог взаємодії у межах об'єднань. Створення зон із особливим правовим статусом.
Технологічні переходи через інвестування стратегічних сфер діяльності та партнерство.	Технологічний прогрес, розширення інвестування у сфері штучного інтелекту, завищені очікування від практичного використання штучного інтелекту у реальному секторі економіки.	Технологічні трансформації, управління та контроль за інформацією. Зміни у виробничій структурі та підходах у реальному секторі економіки. Реалізація спільних технологічних проєктів, орієнтація на створення нових технологічних кластерів, захист інтересів, безпека.
Соціальні переходи через оптимізацію міграційних процесів, демографічні програми, програми розвитку суспільства знань.	Нерівномірність розвитку держав світу, зростання боргових зобов'язань та залежності від міжнародних фінансових організацій.	Розширення взаємодії та партнерства на рівні регіональних об'єднань та блоків. Обмін технологіями та кращими практиками у сфері розвитку людського капіталу та інновацій. Міграція робочої сили, соціальна мобільність.

Джерело: узагальнено авторкою на основі опрацьованих літературних джерел та власних досліджень

Транзитивні процеси світової економіки можуть сприяти подальшому технологічному прогресу, формуванню нових ринків та можливостей стабільної взаємодії між учасниками, структурному оновленню економіки на регіональному рівні, прискоренню темпів соціальної мобільності та інвестиційної активності. Взаємодія у межах регіональних кластерів може активізувати реалізацію спільних проєктів та ініціатив, у тому числі у енергетичній сфері, що є ключовим аспектом для подальшого розвитку виробничої сфери.

На регіональному рівні можуть бути активізовані процеси щодо використання зручних фінансових механізмів взаємодії між учасниками та їхніми партнерами. При цьому може відбуватися зростання рівня соціальної й економічної нерівності, що може призвести до посилення протиріч між учасниками та уповільнити активність взаємодії.

Отже, світова економіка адаптується до змін, але глобальне середовище залишається нестабільним, більшість очікувань обмежені геополітичним чинником, який може посилити глобальне протистояння та негативно вплинути на взаємодію між учасниками на світовому ринку.

Прогнозується сповільнення глобального зростання, а перспективи зростання залишаються похмурими, оскільки світ адаптується до середовища, що характеризується посиленням протекціонізму та фрагментації. Очікується, що глобальна інфляція продовжить знижуватися, але в деяких країнах залишиться вищою за цільовий показник. Ризики для перспектив зменшуються. Тривала невизначеність та ескалація протекціоністських заходів можуть ще більше перешкоджати зростанню. Більш масштабні, ніж очіувалося, потрясіння щодо пропозиції робочої сили можуть знизити зростання, особливо в економіках, які стикаються зі старінням населення й дефіцитом кваліфікованих кадрів. Фіскальна вразливість та крихкість фінансових ринків можуть взаємодіяти зі зростанням вартості запозичень та підвищеними ризиками рефінансування для суверенних держав. Різне переоцінювання акцій технологічних компаній може загрожувати макрофінансовій стабільності. Тиск на незалежність ключових економічних інститутів може підірвати прийняття обґрунто-

ваних економічних рішень. Щоб орієнтуватися в умовах глобальної економіки, що перебуває у стані змін, політики повинні відновити довіру за допомогою надійної, прозорої й сталої політики [12].

Сучасні транзитивні процеси формують перехід до трансформованої глобальної економічної системи через політико-економічну фрагментацію, регіоналізацію й зростання ролі держав, їхніх національних інтересів та безпеки, пріоритетів й потенційних можливостей у глобальному світі. Актуальним залишається питання щодо пріоритетності міжнародного права над національними інтересами та зміщення цих позицій через фрагментацію.

З огляду на ситуацію у світовій економіці очікування на 2026 рік є стриманими, так як більшість розвинених економік світу мають стійкий тренд до уповільнення темпів економічного зростання. Світовий рівень виробництва у наступному році прогнозується на рівні 3,1%, в середньому у державах із розвинутою економікою на рівні 1,6%, в середньому у державах із економікою, яка розвивається, на рівні 4,0 відсотки [12].

Перспективи економічного зростання та можливості держав світу та їхніх об'єднань, визначають напрями, які використовуються для адаптації. Потенційні можливості держав світу визначають коло партнерів та напрями їхньої взаємодії через спільні інтереси й відповідні очікування у майбутньому.

Так, коло пріоритетів розширення сфер взаємодії включає: передбачуваність ситуації, довіра між учасниками, результативне партнерство, спільні проекти, активізація інвестування, орієнтація на спільний результат, захист інтересів, взаємоузгодженість дій, спільні орієнтири, можливості домовлятися й знаходити спільні «оптимальні» рішення, врахування інтересів усіх учасників у межах сфер взаємодії й партнерства. Транзитивні процеси активізували процес регіоналізації світової економіки, а саме умови, у яких співпраця між державами світу стає більш цільовою й інтегрованою, пріоритети зміщуються у напрямку розвитку локальних об'єднань (блоків), захист їхніх спільних інтересів та забезпечення конкурентоспроможності на світовому ринку.

Прогнози на 2026 рік свідчать, що приріст ВВП у азійських країнах очікується на рівні 4,7%, у тому числі у Китаї на рівні 4,2%, у Індії – 6,2%, що є меншим за рівень 2025 року. Латинська Америка та Карибський регіон – на рівні 2,3%, у тому числі Мексика – 1,5%, Бразилія – 1,9%. Близький Схід та Центральна Азія – на рівні 3,8%, африканські країни – 4,4%. Прогноз для держав з економікою, яка розвивається, держав з середнім рівнем доходу буде мати зростання на рівні 3,9%, що менше за прогнози попередніх років. Очікується, що держави з низьким рівнем доходу будуть мати приріст ВВП на рівні до 5,0 відсотків, що більше за прогнозні значення попередніх років [12].

Переорієнтація на спільні зусилля у межах об'єднань може надати відповідні переваги та знизити рівень ризику, але підсилить конкуренцію між регіонами світу.

Світ переживає «геотектонічні зрушення», глибокі структурні зміни, що впливають на кожен вимір світової влади. Сьогоднішній світ є багатополярним, характеризується численними центрами економічної й геополітичної ваги. Світовий технологічний ландшафт зазнає швидких змін й перерозподілу сил. Нові енергетичні технології, разом із досягненнями у галузі цифрового зв'язку та штучного інтелекту, «сформують наступне покоління економічного зростання» [13].

Глобальні цінності та сталий розвиток передбачали верховенство міжнародного права, регіоналізація орієнтована на гнучкість, адаптивність, координацію зусиль у межах об'єднань, орієнтацію на національні інтереси учасників. Глобальні цінності та сталий розвиток формували базовий фундамент до взаємодії у межах міжнародного права, регіональні цінності базуються на локальних інтересах, механізмах взаємодії та взаємної вигоди для учасників об'єднань. Яким буде період переходу та які глобальні й регіональні цінності будуть переважати, складно передбачити у довгостроковій перспективі. Але процес зміщення інтересів учасників світового ринку у напрямку захисту власних позицій – є сучасною реальністю. Може саме такими є наслідки перебудови глобального світу, що є історичною необхідністю, своєрідною закономірністю у світовому масштабі.

Пріоритетність у розширенні взаємодії та партнерства між учасниками світового ринку коригується на передбачуваність, довіру та захист спільних економічних інтересів. Об'єднання зусиль з часом може бути скориговане на ментальність учасників, пріоритети та захист власних національних інтересів, тому потребує координації зусиль, гнучкості, адаптивності і здатності координувати політику у межах об'єднань на засадах довіри й результативного партнерства.

Переходи будуть мати різний період часу та складності, але більшість регіональних об'єднань (блоків) активізували співпрацю та продовжують розширення кола партнерів, що свідчить про актуалізацію спільних зусиль та необхідність забезпечення передумов до результативної співпраці у перспективі.

Висновки. Сучасні переходи пов'язані із перебудовою глобальної архітектури, що спонукає держави світу знаходити оптимальні можливості з адаптації до змін. Транзитивні процеси спонукають до визначення пріоритетів у подальшому розвитку глобального світу, його регіонів, держав, їхніх об'єднань та блоків. Глобальні орієнтири виступають своєрідним фундаментом, зі своїми правилами та пріоритетами.

Регіональні пріоритети формують відповідні стратегії та механізми взаємодії у межах спільних можливостей й інтересів, що потребує взаємоузгодженого партнерства з врахуванням інтересів усіх учасників.

Глобальні орієнтири ґрунтувалися на дотриманні норм міжнародного права та вільній торгівлі на світовому ринку. Але з огляду на посилення протиріч, невизначеність перспектив та уповільнення темпів економічного зростання, відбувається фрагментація, яка об'єднує учасників ринку за регіональною ознакою, економічними інтересами співпраці та партнерства.

Глобальна архітектура взаємодії між учасниками знаходиться у динамічному переході, що трансформує систему й змінює правила, баланс сил й пріоритети. Переходи відбуваються у різних сферах, структурі взаємодії й міжнародного партнерства, змінюються правила торгівлі, логістичні маршрути, технології, що відображає глобальний перехід до нової або трансформованої економічної реальності. Переходи орієнтовані на зниження рівня конфліктності та конфронтації між учасниками, підвищення рівня зацікавленості у взаємодії та отриманні відповідних результатів з огляду на інтереси учасників. Наскільки складним буде перехід та якими будуть наслідки, наскільки виправданими будуть зусилля та якою буде реакція інших учасників світового ринку, може засвідчити лише час.

Створення або посилення співпраці у межах регіональних об'єднань, формування спільних ринків та зон вільної торгівлі, координація спільної політики у технологічній, енергетичній та інших сферах, протидія зовнішнім загрозам через спільну безпеку, розвиток регіональних платформ та кластерів, реалізація спільних програм та взаємоузгодженість напрямів взаємодії – є суттєвими пріоритетами, які доповнюються гнучкістю та адаптивністю до змін.

Співпраця у межах об'єднань поєднує спільні цінності та регіональну специфіку, що дозволяє орієнтувати партнерство на розвиток, безпеку, стійкість до зовнішніх загроз. Культурні й ментальні особливості виступають об'єднуючим чинником, так як регіональна ознака є домінуючою. Для інших форм об'єднань або блоків, культурно-ментальні особливості держав-учасниць можуть спонукати до посилення протиріч у майбутньому. Національні інтереси й пріоритет власної національної безпеки може стати ключовою ознакою, ніж спільний економічний результат у межах об'єднання. Процес зміщення інтересів учасників світового ринку у напрямку захисту власних позицій вже є сучасною реальністю.

Прийчини транзитивних процесів та переходів обумовлені сукупністю чинників, які спонукали до перебудови архітектури глобального світу та світової економіки. Наслідки переходів будуть залежати від пріоритетів, на які буде орієнтовано співпрацю між учасниками світового ринку, рівня їхньої гнучкості й адаптивності до змін у період переформатування глобального світу.

Очікування можуть бути перевищені, а сценарій подальшого розвитку світової економіки може бути оптимістичним, за умови зниження рівня ескалації й врегулювання взаємовідносин між учасниками світового ринку за участі трансформованих міжнародних інститутів. Наскільки довгим буде період трансформації, які нові інституції та об'єднання будуть з'являтися, яким буде їхній функціонал та результативність взаємодії, може бути визначено лише з часом.

Розуміння глобальної архітектури світу та її передбачуваність залежать від можливостей й інтересів, на які буде зроблено основний акцент – компроміс або подальша глобальна конфліктність та ескалація. Оптимальність сценарію подальшого розвитку світової економіки та людства залежать від пріоритетів, які будуть визначені, з огляду на зміну балансу сил й правил взаємодії на глобальному рівні, результати економічної інтеграції учасників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Global Debt Remains Above 235% of World GDP. URL: <https://www.imf.org/en/blogs/articles/2025/09/17/global-debt-remains-above-235-of-world-gdp> (дата звернення: 14.11.2025)
2. Krugman P. Geography and Trade. The MIT Press, 1992. 156 p.
3. Rodrik D. The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy. W. W. Norton & Company, 2011. 358 p.
4. Joseph Stiglitz J. Globalization and Its Discontents Revisited: Anti-Globalization in the Era of Trump. W. W. Norton & Company, 2018. 400 p.
5. Branko Milanovic. Capitalism, Alone: The Future of the System That Rules the World. Belknap Press, 2019. 304 p.
6. Arvind Subramanian. Eclipse: Living in the Shadow of China's Economic Dominance. Peterson Institute for International Economics, 2011, 236 p.
7. Daron Acemoglu и James A. Robinson Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty. Crown Business, 2011. 544 p.
8. A world of debt. Report 2025. URL: <https://unctad.org/publication/world-of-debt> (дата звернення: 14.11.2025)
9. In Gold We Trust. Report, 2025. URL: <https://ingoldwetrust.report/in-gold-we-trust-report/?lang=en> (дата звернення: 16.11.2025)
10. Context and scenario design. World Energy Outlook 2024. URL: <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2024/context-and-scenario-design> (дата звернення: 19.11.2025)
11. World Investment Report 2025. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2025> (дата звернення: 26.11.2025)

12. Global Economy in Flux, Prospects Remain Dim. URL: <https://www.imf.org/en/publications/weo/issues/2025/10/14/world-economic-outlook-october-2025> (дата звернення: 26.11.2025)

13. Global economist challenges universities to focus on socio-economic development. URL: <https://wits.ac.za/news/latest-news/general-news/2025/2025-11/global-economist-challenges-universities-to-focus-on-socio-economic-development.html> (дата звернення: 30.11.2025)

REFERENCES

1. Global Debt Remains Above 235% of World GDP. Available at: <https://www.imf.org/en/blogs/articles/2025/09/17/global-debt-remains-above-235-of-world-gdp> (accessed November 14, 2025).
2. Krugman P. (1992) Geography and Trade. The MIT Press, 156 p.
3. Rodrik D. (2011) The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy. W. W. Norton & Company, 358 p.
4. Joseph Stiglitz J. (2018) Globalization and Its Discontents Revisited: Anti-Globalization in the Era of Trump. W. W. Norton & Company, 400 p.
5. Branko Milanovic. (2019) Capitalism, Alone: The Future of the System That Rules the World. Belknap Press, 304 p.
6. Arvind Subramanian. (2011) Eclipse: Living in the Shadow of China's Economic Dominance. Peterson Institute for International Economics, 236 p.
7. Daron Acemoglu и James A. Robinson. (2011) Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty. Crown Business, 544 p.
8. A world of debt. Report 2025. Available at: <https://unctad.org/publication/world-of-debt> (accessed November 14, 2025).
9. In Gold We Trust. Report, 2025. Available at: <https://ingoldwetrust.report/in-gold-we-trust-report/?lang=en> (accessed November 16, 2025).
10. Context and scenario design. World Energy Outlook 2024. Available at: <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2024/context-and-scenario-design> (accessed November 19, 2025).
11. World Investment Report 2025. Available at: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2025> (accessed November 26, 2025).
12. Global Economy in Flux, Prospects Remain Dim. Available at: <https://www.imf.org/en/publications/weo/issues/2025/10/14/world-economic-outlook-october-2025> (accessed November 26, 2025).
13. Global economist challenges universities to focus on socio-economic development. Available at: <https://www.wits.ac.za/news/latest-news/general-news/2025/2025-11/global-economist-challenges-universities-to-focus-on-socio-economic-development.html> (accessed November 30, 2025).

Olga Vyshnevskaya

Public Organisation Compagnie Cordial, Belgium

TRANSITIVE PROCESSES IN THE GLOBAL ECONOMY: CAUSES, CONSEQUENCES, EXPECTATIONS

Abstract. In this article, the author examines the transitional processes in the global economy, which are characterised by expanded cooperation and partnership within associations. Global cooperation and a focus on sustainable development have created a series of contradictions, which have intensified this year due to trade conflicts and uncertainty about the prospects for further cooperation. The combination of geopolitical and economic contradictions has accelerated the process of fragmentation. The author has determined that there is a change in the model of the global economy, centres of influence, principles of international cooperation and partnership. The global system is undergoing a dynamic transition that is transforming it, changing the rules, balance of power and priorities of cooperation between participants. The author has formed a set of priorities that define the foundation and promising areas of interaction between participants in the global market, taking into account adaptation to the situation and a focus on cooperation within associations. The priority of expanding interaction between global market participants is adjusted for predictability, trust, and the protection of common economic interests. The author argues that contemporary transitional processes are creating the preconditions for the transformation of the global economic system through political and economic fragmentation and a new architecture of the global economy, creating new opportunities for the development of the global economy, but also accompanied by significant risks that could exacerbate inequality, uncertainty and tension between participants. The author summarises that transitions are taking place in various areas, structures of interaction and international partnerships. Trade rules, logistics routes and technologies are gradually changing, reflecting a global transition to a new or transformed economic reality. The changes taking place at the global level are aimed at reducing the level of conflict and confrontation between participants, increasing the level of interest in interaction and obtaining relevant results, taking into account the interests of the participants.

Keywords: adaptation, security, globalisation, trust, interests, predictability, priorities, regionalisation, values.

Стаття надійшла: 01.12.2025

Стаття прийнята: 17.12.2025

Стаття опублікована: 25.12.2025